

Výchovný ústav a dětský domov se školou Boletice nad Labem

Zpráva z návštěvy zařízení

Adresa zařízení:	Vítězství 70, 407 11 Děčín XXXII – Boletice nad Labem
Zřizovatel:	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Ředitel:	Mgr. Rudolf Jakubec
Typ zařízení:	výchovný ústav a dětský domov se školou
Kapacita:	92 dětí
Datum návštěvy:	23. – 24. června 2021
Datum vydání zprávy:	18. listopadu 2021
Návštěvu provedli:	Mgr. Monika Šimůnková, Mgr. Adéla Frédy, Mgr. Tereza Hanelová, Mgr. Štěpán Jílka, Ing. Mgr. Jiří Martinec, Ph.D., Mgr. Bc. Tereza Slachová

Mgr. Monika Šimůnková
zástupkyně veřejného ochránce práv

Obsah

Obsah.....	2
Úvodní informace	3
Shrnutí	6
Cílová skupina zařízení.....	8
1. Děti s extrémními poruchami chování	8
2. Děti se závažnými poruchami chování	9
3. Problémy zařízení související s jeho cílovou skupinou	10
Ochrana integrity a soukromí dětí.....	13
4. Osobní prohlídky dětí	13
5. Stížnostní mechanismy.....	14
Prostory zařízení	17
6. Pokoje chlapců	17
7. Zdravotní izolace	21
8. Toalety.....	22
Odborná péče o děti.....	24
9. Personální zabezpečení etopedické a psychologické péče	24
10. Personální zabezpečení adiktologické péče.....	25
11. Sociální práce s rodinami dětí	26
Péče o personál	28
Přehled opatření k nápravě.....	29

Úvodní informace

Systematická návštěva a její cíl

Od roku 2006 veřejný ochránce práv plní **úkoly národního preventivního mechanismu** podle Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.¹ Současný ochránce JUDr. Stanislav Křeček tuto část své působnosti přenesl na svou zástupkyni, tedy na mě.²

Proto **systematicky navštěvují místa (zařízení)**, kde se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě, a to jak z moci úřední, tak v důsledku závislosti na poskytované péči. Školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy patří mezi zařízení, jež mohou navštívit.³

Cílem návštěv je posílit ochranu před špatným zacházením.⁴ Návštěvy probíhají zásadně neohlášeně a jejich provedením zpravidla pověřují pracovníky Kanceláře veřejného ochránce práv,⁵ konkrétně právníky, speciální pedagogy, psychology a sociální pracovníky. Návštěva spočívá v prohlídce zařízení, pozorování, rozhovorech s vedoucím, zaměstnanci a klienty, studiu vnitřních předpisů zařízení a dokumentace včetně zdravotnické.⁶ Návštěvy jsou **preventivní, s cílem působit do budoucna** a zvyšovat standard poskytování péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy.

Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení

Po každé návštěvě **sepíše zprávu. Většinou obsahuje návrhy opatření k nápravě.** Zpráva slouží k dialogu se zařízením a jako vodítko k předcházení špatnému zacházení nebo jeho odstranění. **Zpráva nepopisuje zjištěnou správnou praxi zařízení** odpovídající dobrým standardům zacházení. **Soustředí se pouze na možné nedostatky.** Proto může působit velice nepříznivě a nevyváženě. Prosím čtenáře zprávy, aby na to pamatovali. Bez ohledu na závěry zprávy si vážím náročné práce všech zaměstnanců zařízení.

1 Na základě § 1 odst. 3 a 4 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

2 Podle § 2 odst. 4 zákona o veřejném ochránci práv. Více na www.ochrance.cz v části [O nás](#) → [Mgr. Monika Šimůnková](#), zástupkyně veřejného ochránce práv.

3 Podle § 1 odst. 4 písm. a) zákona o veřejném ochránci práv.

4 Špatným zacházením se rozumí jednání, které nerespektuje lidskou důstojnost a dosahuje určitého stupně závažnosti (samo o sobě, nebo při kumulativním účinku jednotlivých zásahů). Ve školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy může mít špatné zacházení například podobu špatných materiálních podmínek, pokud by jimi byla překročena nevyhnutelná míra strádání a ponížení spojená s omezením osobní svobody, neprofesionálního jednání nebo dokonce násilí ze strany personálu, nezajištění ochrany před ublížením nebo zneužitím ze strany třetích osob, nerespektování práva na soukromí, práva na rodinný život (neoprávněné omezování kontaktu s rodinou), nerespektování sociální autonomie či práva dítěte na spoluúčast při rozhodování o vlastním životě.

5 Podle § 25 odst. 6 zákona o veřejném ochránci práv.

6 Podle § 21a ve spojení s § 15 zákona o veřejném ochránci práv.

Zprávu pošlu zařízení se žádostí o vyjádření k popsáním zjištěním a navrženým opatřením.⁷ Pečlivě se zabývám sdělením (vysvětlením), které mi zařízení zašle.

Navržená **opatření k nápravě** se liší svou naléhavostí, náročností a dobou potřebnou k provedení. Pro snazší orientaci obsahuje zpráva na konci **přehled** opatření k nápravě. Navrhuji také **termín provedení**.

- Bezodkladná opatření je třeba provést zpravidla do 7 dnů od obdržení zprávy. Není-li to možné, provedou se v nejkratší možné době. Za bezodkladná označuji opatření, která považuji za naléhavá a velmi důležitá, anebo opatření běžně snadno proveditelná.
- Opatření s delší lhůtou je třeba provést ve stanovené lhůtě, zpravidla do jednoho měsíce, tří měsíců, šesti měsíců nebo jednoho roku.
- Opatření s průběžným plněním navrhuji tam, kde je třeba zavést určitý pracovní postup nebo styl práce, nebo naopak něčeho se napříště zdržet. Očekávám, že zařízení opatření zavede co nejdříve a bude dbát na dodržování doporučené praxe.

Ráda bych, aby zařízení ve vyjádření ke zprávě sdělilo, že (1) opatření provedlo a jak, nebo (2) kdy a jak opatření provede, nebo (3) navrhne jiné vhodné opatření a termín.

Pokud budu vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů **považovat za dostatečná**, vyrozumím je o tom. Mohu si rovněž vyžádat doplňující vyjádření. Rozhodující je vysvětlení zjištěných pochybení, doložení opatření k nápravě či věrohodný příslib jejich provedení.

Pokud vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů **nebudu považovat za dostatečná**, vyrozumím o tom nadřízený úřad (vládu, není-li nadřízeného úřadu), případně informuji veřejnost.⁸ Rovněž mohu přijet na kontrolní návštěvu.

Po ukončení vzájemné komunikace **zveřejním anonymizovanou zprávu z návštěvy zařízení** (s výjimkou jmen osob pověřených vedením zařízení) a **obdržená vyjádření** v databázi Evidence stanovisek ochránce (ESO).⁹

Po dokončení série návštěv zařízení téhož druhu **vydávám tzv. souhrnnou zprávu**. Tu také zveřejňuji a posílám ji příslušným orgánům veřejné moci. V souhrnné zprávě bez vazby na konkrétní zařízení shrnuji svá zjištění a doporučená opatření k nápravě, navrhuji systémová doporučení, případně vytvářím standard dobrého zacházení. Souhrnná zpráva může sloužit nenavštíveným zařízením jako vodítko k odstranění špatného zacházení a jeho předcházení.

⁷ Ustanovení § 21a odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv.

⁸ Tzv. sankční opatření, u kterých se postupuje obdobně podle § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

⁹ Evidence stanovisek ochrance (ESO) je dostupná z <https://eso.ochrance.cz>.

Charakteristika zařízení

Zařízení provozuje několik pracovišť, která fungují v samostatných objektech. Většina z nich se nachází v Děčíně, další pak v Ústí nad Labem a Kamenickém Šenově. Zařízení zastřešuje výchovný ústav, dětský domov se školou, středisko výchovné péče, základní a střední školu. Systematická návštěva byla tematicky zaměřena na děti s uloženou ochrannou výchovou, kterých bylo v zařízení v době návštěvy umístěno celkem 21. Z tohoto důvodu návštěva probíhala zejména v prostorech výchovného ústavu (dále také „VÚ“) a dětského domova se školou (dále také „DDŠ“). Tyto části zařízení jsou výhradně chlapecké.

Kapacita výchovného ústavu sídlícího v budově na adrese Slovanská 968/22, Děčín, je 56 dětí. Kapacita dětského domova se školou sídlícího v budově na adrese Vítězství 70, Děčín XXXII – Boletice nad Labem, je 28 dětí. Jedna výchovná skupina DDŠ s kapacitou až 8 dětí pak sídlí v budově na adrese Vítězství 288, Děčín XXXII – Boletice nad Labem. V rámci DDŠ funguje oddělení pro děti s extrémními poruchami chování (dále také „EPCHO“), které se skládá ze dvou výchovných skupin s celkovou kapacitou 12 dětí. Při výchovném ústavu EPCHO zřízeno není. Ředitel již údajně má připravený projekt k jeho vybudování, přičemž čeká na jeho schválení a financování zřizovatelem.

Výchovný ústav i dětský domov se školou jsou odděleny jak prostorově, tak i personálně. Obě pracoviště mají vlastní sociální pracovníci, etopedku, vedoucího vychovatele a další výchovný personál. Výjimkou je externí pedopsychiatr a psycholog, kteří pracují s těmi dětmi, které jejich péči potřebují, nehlédě na jejich zařazení.

Průběh návštěvy

Návštěva proběhla ve dnech 23. a 24. června 2021 bez předchozího ohlášení. Zástupce ředitele byl o návštěvě osobně informován při jejím zahájení. Zaměstnanci Kanceláře veřejného ochránce práv (dále jen „Kancelář“) mu předali pověření k provedení návštěvy, vyžádali si potřebnou součinnost a dokumentaci. Ředitel zařízení se dostavil později v průběhu návštěvy po návratu z pracovního jednání.

Návštěvu jsem provedla spolu s právníky Kanceláře veřejného ochránce práv Mgr. Adélou Frédy, Mgr. Terezou Hanelovou, Mgr. Štěpánem Jílkou a Mgr. Bc. Terezou Slachovou. Na šetření se též podílel pověřený expert z oboru etopedie Ing. Mgr. Jiří Martinec, Ph.D.

Návštěva proběhla zejména v dětském domově se školou, oddělení EPCHO a výchovném ústavu. V průběhu návštěvy zaměstnanci Kanceláře hovořili s ředitelem zařízení, jeho zástupcem, pedopsychiatrem, etopedkou, sociálními pracovníci, vedoucími vychovateli, vychovateli a umístěnými dětmi. Na místě zastížený personál poskytl veškerou součinnost, za což děkuji.

Shrnutí

Podoba péče poskytované navštíveným zařízeními je determinovaná velmi specifickou cílovou skupinou. Z tohoto pohledu je velká část této zprávy uplatitelná jak pro péči o chlapce s uloženou ochrannou, tak s nařízenou ústavní výchovou. Jedná se o chlapce se závažnými a extrémními poruchami chování, jejichž projevy není možné zvládat běžnými výchovnými postupy a metodami. S péčí o tento typ klientely je spojena řada specifických, mezi nimi i bezpečnostních a preventivních opatření, která se vymykají opatřením přijímaným v běžných zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy. V tom také spatřuji hlavní riziko případného špatného zacházení, a proto jsem se právě na tato opatření ve zprávě zaměřila.

Zpráva nepopisuje zjištěnou správnou praxi zařízení odpovídající dobrým standardům zacházení. Soustředí se pouze na možné nedostatky. Proto může působit kriticky. Bez ohledu na závěry zprávy si vážím náročné práce všech zaměstnanců zařízení.

V průběhu návštěvy jsem získala informace poukazující na ojedinělé excesy, které jsou z hlediska špatného zacházení velmi alarmující, současně ovšem velice těžko ověřitelné. Jedná se zejména o způsob provádění osobních prohlídek chlapců a jejich stížnosti na fyzické trestání. V obou případech důrazně žádám ředitele zařízení, aby záležitost prověřil a v případě zjištění nedostatků zjednal nápravu a vyvodil odpovídající důsledky. O vývoji situace se budu dále informovat a v případě potřeby jsem připravena provést následnou systematickou návštěvu zařízení.

Se zmíněnými problémy souvisí nejednotný přístup personálu k dětem při zajišťování běžného provozu zařízení nebo při mimořádných situacích. Zařízení by proto mělo využívat nástrojů k jeho sjednocení, například formou tematicky zaměřených supervizí či intervizí.

Specifika péče o cílovou skupinu dětí se promítá také do oblasti vybavenosti a vzhledu vnitřních prostor zařízení. I přes přihlédnutí ke zvýšeným bezpečnostním a preventivním požadavkům požadují zlepšení materiálních podmínek, přičemž odkazují na praxi jiných zařízení s obdobnou klientelou. Stavím se kriticky k existenci některých opatření, jako například nočnímu svícení, zamykání pokojů a zdravotní izolace či průzorům ve dveřích od pokojů chlapců. Jsem si zcela vědoma toho, že zařízení tato opatření přijalo s cílem zajistit bezpečnost umístěných dětí a personálu. Domnívám se však, že tohoto cíle lze dosáhnout i jinými způsoby, které jsou přiměřenější a šetrnější k právům umístěných chlapců. Ty se však neobejdou bez adekvátní podpory zřizovatele, o čemž jej samozřejmě vyrozumím a budu na něj v tomto směru důrazně apelovat.

Co se týče etopedické a psychologické péče, domnívám se, že **zařízení** je vzhledem k jeho kapacitě a specifickým cílové skupiny **personálně podhodnoceno**. V souvislosti s proklamovanou specializací na problematiku závislostí také postrádám spolupráci s adiktology.

Ačkoliv cílem návštěvy bylo soustředit se na zacházení s dětmi, kterým byla uložena ochranná výchova, ukázalo se, že péče o děti se řídí jejich potřebami, resp. projevy jejich

chování. Právní důvod umístění je spíše druhotný a projevuje se pouze drobnými odchylkami v rámci režimu umístěných chlapců.

Závěrem konstatuji, že problémem, se kterým se zařízení při každodenní praxi potýká, je **nedostatečná právní úprava péče o děti s extrémními poruchami chování a děti s uloženou ochrannou výchovou**. Jeho řešení budu žádat po odpovědných institucích a jejich představitelích a budu ráda, pokud na něm budou spolupracovat s vedením, resp. pracovníky tohoto zařízení.

denního programu sestavovaného za spolupráce psychologa a etopeda by měly být odpovídající psychoterapeutické a socioterapeutické techniky.¹² S provozem EPCHO souvisí zvýšené personální požadavky, kdy při práci a pohybu výchovné skupiny musí být přítomni nejméně tři zaměstnanci, noční službu a kontroly dětí v pokojích pak musí zajišťovat nejméně dva.¹³

Pro úplnost uvádím, že děti s extrémními poruchami chování by měly být umístovány do zařízení, jejichž činnost nebo činnost jejich oddělení je specializovaná na výchovně léčebnou péči.¹⁴

2. Děti se závažnými poruchami chování

Vedle EPCHO zařízení provozuje **dětský domov se školou a výchovný ústav**, jejichž cílovou skupinou jsou chlapci se závažnými poruchami chování, kterým byla nařízena ústavní nebo ochranná výchova. Z pohledu právních předpisů se jedná zejména o chlapce:

- kteří jsou v důsledku svého psychického oslabení závažně ohroženi ve svém vývoji;
- s poruchami pozornosti a soustředění, doprovázenými hyperaktivitou, které není možné zvládat běžnými výchovnými postupy a metodami;
- experimentující s návykovými látkami nebo drogově závislé.¹⁵

Podle sdělení ředitele soudy i do DDŠ a VÚ provozovaných zařízení umístují spíše problémovější chlapce. Jedná se o chlapce se závažnými poruchami chování, jejichž projev bývají při pobytu mimo zařízení nepředvídatelné, a mohou ohrožovat sebe či své okolí.

Vzhledem k tomu, že zařízení nedisponuje oddělením pro děti s extrémními poruchami chování, které mají dokončenou povinnou školní docházku, jsou do výchovného ústavu postupně přerazováni chlapci z oddělení EPCHO po absolvování základní školy v rámci dětského domova se školou. K jejich přerazení tak nedochází proto, že by jejich stav již nevyžadoval specifickou péči, ale především z organizačních důvodů. Jediným chlapeckým výchovným ústavem s EPCHO je totiž Výchovný ústav Ostrava-Hrabůvka, který se nachází na druhém konci republiky.

Ve spisové dokumentaci chlapců umístěných ve výchovném ústavu se objevovaly případy trestné činnosti xxx [podrobnosti].

Také dětem se závažnými poruchami chování by měla být poskytována výchovně léčebná péče.¹⁶ Ta by měla být zajišťována speciálně pedagogickými a psychologickými metodami, zpravidla za spolupráce se zdravotnickým zařízením.¹⁷ Žádná další specifika péče o tyto děti

12 Ustanovení § 11 odst. 2 a 3 prováděcí vyhlášky k zákonu o ústavní a ochranné výchově.

13 Ustanovení § 11 odst. 4 a 6 prováděcí vyhlášky k zákonu o ústavní a ochranné výchově.

14 Ustanovení § 9 odst. 2 prováděcí vyhlášky k zákonu o ústavní a ochranné výchově.

15 Ustanovení § 10 odst. 1 prováděcí vyhlášky k zákonu o ústavní a ochranné výchově.

16 Ustanovení § 9 odst. 2 prováděcí vyhlášky k zákonu o ústavní a ochranné výchově.

17 Ustanovení § 10 odst. 2 prováděcí vyhlášky k zákonu o ústavní a ochranné výchově.

zákon ani vyhláška neupravují, a to i přesto, že se předpokládá, že bude poskytována v zařízeních k tomu určených.¹⁸

3. Problémy zařízení související s jeho cílovou skupinou

Jak je z výše uvedeného patrné, v **zařízení vzniká vysoká koncentrace chlapců se závažnými a extrémními poruchami chování**. Příčinu vidím zejména v rozhodovací praxi soudů a diagnostických ústavů, která je podporována přístupem některých orgánů sociálně-právní ochrany dětí a ostatních školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Soudy a diagnostické ústavy totiž opakovaně vyhovují návrhům na přemístění chlapců, které ostatní zařízení výchovně nezvládají. Pokud ovšem nedochází k přemístění těchto chlapců na EPCHO, ale do DDŠ či VÚ, vyvstává otázka smyslu a účelu takového konání. **Zařízení totiž nemá žádné jiné možnosti působení na chlapce, kterými by nedisponovala již původní zařízení**. Ústředním motivem přemístění by tedy měla být pouze změna prostředí a pečujícího personálu. V takovém případě by ovšem chlapci měli být přemísťováni do zařízení, která se nacházejí v blízkosti domova chlapců. Ředitel však poukázal na několik snah o přemístění chlapců z Českých Budějovic, Valašského Meziříčí či z X. [Jihomoravský kraj].

V případě chlapce z X. bylo žádáno o jeho přemístění z Výchovného ústavu v Ostravě-Hrabůvce, kde chlapec pobýval na oddělení EPCHO. Žádost o přemístění byla kontroverzní zejména z toho důvodu, že šlo o chlapce s ukončenou povinnou školní docházkou, a pokud by tedy k jeho přemístění opravdu došlo, musel by být zařazen do výchovného ústavu. Fakticky by tedy chlapec podle návrhu měl být přemístěn kvůli problémům, které nebyly zvladatelné ani v rámci specializovaného oddělení EPCHO, do zařízení běžného typu, které navíc sídlí na druhém konci republiky.

Zařízení se v síti školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy profiluje jako zařízení s přísnějším režimem. Z výše uvedeného ale vyplývá, že jedinou skutečností, kterou si tuto pověst vysloužilo, je provozování oddělení EPCHO pro děti s nedokončenou povinnou školní docházkou. **Zařízení tedy může být právem vnímáno jako specialista na tuto úzce definovanou skupinu dětí. Současně je ale považováno také za experta na veškerou mládež se závažnějšími výchovnými problémy a poruchami chování.**

Tento stav je z mého pohledu neuspokojivý. Jak jsem již uvedla, zařízení nemá ve vztahu k dětem umístěným v dětském domově se školou nebo výchovném ústavu žádné jiné možnosti či kompetence k regulaci jejich chování, které by neměla ostatní zařízení tohoto typu. Pokud odhlédneme od specifik EPCHO, zařízení podléhá naprosto stejné právní úpravě. **Jeho pomyslnou výhodou oproti ostatním zařízením může být dlouhodobá zkušenost personálu s obtížně zvladatelnými projevy umístěných dětí.** To samo o sobě ovšem mnohdy nestačí k tomu, aby společně se stávající vysokou koncentrací dětí se závažnými a extrémními poruchami chování byla zaručena podpora a bezpečnost jak samotných dětí, tak i personálu, resp. legálnost a legitimita zásahů do práv chlapců pobývajících v zařízení.

¹⁸ Podle § 10 odst. 3 prováděcí vyhlášky k zákonu o ústavní a ochranné výchově se děti po ukončení pobytu v zařízení poskytujícím výchovně-léčebnou péči zpravidla vrací zpět do dětského domova se školou nebo výchovného ústavu.

Jsem toho názoru, že se jedná o systémový problém. **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, které je odpovědným garantem dané oblasti a současně i zřizovatelem navštíveného zařízení, musí jednoznačně stanovit další směřování praxe v oblasti péče o děti se závažnými a extrémními poruchami chování.**

Zprvu je především nutné vytvořit **jednotnou koncepci péče o děti s extrémními a závažnými poruchami chování.** Ta by měla odpovídat na otázku, zda specializovaná zařízení, případně jejich oddělení, budou výhradně dočasnou možností intervence pro potřeby běžných školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy, nebo zda se do nich budou trvale umísťovat děti, o které budou odmítat pečovat běžná školská zařízení pro děti s nařízenou ústavní či uloženou ochrannou výchovou. V obou případech by ovšem **MŠMT mělo těmto zařízením vhodně uzpůsobit materiální i personální podmínky tak, aby mohla dané cílové skupině poskytovat potřebnou péči co nejkvalitněji a nejefektivněji.**

Stejně jako mí předchůdci opakovaně **kritizují nedostatečnou úpravu výchovně léčebné péče,** která by cílové skupině zařízení měla být poskytována.¹⁹ **Výchovně léčebná péče není dostatečně obsahově vymezena.** Není zřejmý její charakter a ani to, jaký personál ji má poskytovat. V současné době tak zařízení musí při poskytování výchovně léčebné péče postupovat intuitivně s oporou ve svých odborných poznatcích a zkušenostech nabytých z dřívější praxe. Tímto postupem se však v některých případech může dostávat do konfliktu s právy umístěných dětí, což však nesmí nastat bez opory v zákoně.

Stát musí garantovat obsah péče, kterou dětem poskytuje. Pracovníci zařízení jsou proto ve svém jednání vůči dětem omezeni tím, co jim umožňuje zákon, zvláště v případech, kdy zasahují do práv dětí. V takovém případě nepostačí, že jim to zákon nezakazuje, jako je tomu v případě neformální péče o dítě v rodině, ale musí je k tomu výslovně zmocňovat.²⁰ A protože jsou zařízení zároveň povinna zajišťovat bezpečnost dětí a jejich ochranu před závažnými zásahy do jejich integrity²¹, **stát musí zajistit takový právní rámec, který to bude umožňovat.**²²

Výše uvedené platí rovněž u dětí, které jsou cílovou skupinou navštíveného zařízení. Výchovné, vzdělávací a bezpečnostní metody, jež jsou v péči o ně na základě odborného

19 Veřejný ochránce práv. Zpráva ze systematických návštěv školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy 2011. S. 126 a násl. [online]. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2011 [cit. 27. 7. 2021]. Dostupné z https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/2012/2012_skolska-zarizeni.pdf.

20 Čl. 4 Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Listina základních práv a svobod“).

21 Rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 2. února 2021, X a ostatní proti Bulharsku, č. 22457/16, § 197. Cituji: „Vedení dětského domova mělo povinnost zajistit dětem v jeho péči bezpečí, zdraví a prospívání (...).“

22 Tamtéž, § 179-180. Cituji: „Pozitivní povinnost podle článku 3 Úmluvy vyžaduje zejména vytvoření legislativního a regulačního rámce, který bude jednotlivce adekvátně chránit před porušením jejich fyzické a psychické integrity... Pozitivní povinnost ochrany nabývá zvláštní důležitosti v kontextu veřejné služby s povinností chránit zdraví a blaho dětí, zejména pokud jsou tyto děti obzvláště zranitelné a jsou pod výlučnou kontrolou orgánů... To může za určitých okolností vyžadovat přijetí zvláštních opatření a záruk.“ Dále srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. ledna 2014, O’Keefe proti Irsku, č. 35810/09.

posouzení využívány, avšak zasahují do některých základních práv dětí, musí mít, včetně nastavení systému jejich kontroly, jasný podklad v právní úpravě.

Současná právní úprava specifické potřeby dětí, včetně pojištění jejich ochrany, dostatečně nereflektuje²³, a nechává tak na uvážení (a odpovědnosti) jednotlivých ředitelů, jak si s touto absencí pravidel poradí. Tento stav považuji za **porušení zásad vycházejících z Listiny základních práv a svobod**. Tento stav samozřejmě nemůže jít k tíži zařízení, ale státu, potažmo odpovědnému resortu. Tomuto tématu se proto budu podrobněji věnovat v souhrnné zprávě zaměřené na ochrannou výchovu a její výkon.

23 Specifické výchovné a vzdělávací potřeby zákon zmiňuje v § 2 odst. 10 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o ústavní a ochranné výchově“), nestanovuje však nástroje potřebné k jejich naplnění.

Ochrana integrity a soukromí dětí

4. Osobní prohlídky dětí

Průběh kontroly chlapců při návratu ze samostatných vycházek, pobytů mimo zařízení či útěků se lišil. Podle personálu se v těchto případech obvykle dělá jen zběžná prohlídka zavazadel a osobních věcí. Několik chlapců naopak uvádělo, že někteří konkrétní vychovatelé trvají na tom, aby se při prohlídkách svlékli do naha a intimní místa si zakryli ručníkem.

Otázka osobních prohlídek je v případě navštíveného zařízení velice obtížná. Zákon nijak neopravňuje ředitele či jím pověřené zaměstnance k provádění osobních prohlídek. Pouze platí, že dítě s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou má povinnost předat řediteli zařízení všechny předměty ohrožující výchovu, zdraví a bezpečnost²⁴ a ředitel má reciproční oprávnění tyto předměty převzít a uschovat, nejdéle na dobu pobytu dítěte v zařízení.²⁵ Na druhou stranu je ovšem potřeba přihlížet k povinnosti zařízení zajistit umístěným dětem bezpečné prostředí.²⁶ Stejně tak zařízení nemůže rezignovat na legitimní požadavek ochrany svých zaměstnanců.

Jak jsem uvedla již v úvodu této zprávy, na některá témata je dle mého názoru nutno nahlížet aspektem specifik dětí, které jsou do navštíveného zařízení umísťovány. Provádění osobních prohlídek je jedním z nich. Současný stav je z mého pohledu neudržitelný. Právní předpisy totiž při výkonu práv a povinností umístěných dětí nijak zvlášť nezohledňují důvody, pro které byla dětem nařízena ústavní nebo ochranná výchova, případně závažnost jejich poruch chování. Nečiní tak žádné výraznější rozdíly například mezi dětmi z dětských domovů a dětmi umístěnými na oddělení EPCHO.

V konkrétním případě navštíveného zařízení existuje vyšší pravděpodobnost pronesení nebezpečných předmětů a návykových látek, než je tomu u jiných dětských zařízení. Přitom ve spojení s povahou obtíží umístěných dětí a jejich projevy to znamená nezanedbatelné riziko ohrožení zdraví umístěných dětí a personálu zařízení. Osobní prohlídky bezpochyby představují zásah do práva na nedotknutelnost osoby a soukromí umístěných chlapců.²⁷ V případě navštíveného zařízení ale tento zásah lze považovat za legitimní, pokud jsou prohlídky prováděny za účelem zajištění vnitřní bezpečnosti (zejména zabránění průniku nebezpečných věcí do zařízení) a ochrany umístěných dětí a personálu. **Současně však důrazně trvám na tom, aby probíhaly pouze v odůvodněných případech a způsobem, který maximálně šetří důstojnost kontrolovaných dětí.**

Z výše zmíněné výpovědi chlapců vyplývá, že postup některých zaměstnanců tyto podmínky nesplňuje. **Ředitele zařízení tedy žádám, aby danou informaci prověřil a při zjištění**

24 Ustanovení § 21 odst. 2 písm. d) zákona o ústavní a ochranné výchově.

25 Ustanovení § 23 odst. 1 písm. g) zákona o ústavní a ochranné výchově.

26 Rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 2. února 2021, X a ostatní proti Bulharsku, č. 22457/16, § 197.

27 Čl. 7 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

nedostatků zjednal okamžitou nápravu a vyvodil odpovídající důsledky. Postup personálu musí být jednotný. K osobní prohlídce dítěte by personál neměl přistupovat plošně, ale pouze tehdy, pokud existuje důvodné podezření, že dítě u sebe má předmět ohrožující výchovu a zdraví. Důvody vedoucí k provedení prohlídky by měly být zaznamenány v dokumentaci dítěte. U samotného provádění prohlídky by mělo být vyvinuto veškeré rozumné úsilí k minimalizaci pocitu trapnosti. Prohlídku musí provádět osoba stejného pohlaví. Chlapci by neměli být vybízeni k tomu, aby si sundali všechno své oblečení zároveň, ale musí jim být umožněno, aby si sundali oblečení od pasu nahoru a před sundáním dalšího oblečení se opět oblékli.

Závěrem uvádím, že při jednáních s odpovědnými orgány budu trvat na vyplnění legislativního a metodického „vakua“, které v současnosti panuje v oblasti provádění osobních prohlídek dětí ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy.

Opatření:

- 1) Provádět osobní prohlídky chlapců pouze v odůvodněných případech a způsobem, který šetří důstojnost dětí (bezodkladně).**

5. Stížnostní mechanismy

Pokud si chlapci chtějí na něco stěžovat, musí tak učinit osobně u někoho z personálu, ústní či písemnou formou. Nejbližší osobou by jim měli být jejich klíčoví pracovníci, kteří jsou v zařízení označováni jako „patroni“. Patroni se s chlapci individuálně setkávají minimálně jednou za měsíc. Další možností je vznést stížnost na zasedání tzv. „spolusprávy“, kde se měsíčně schází ředitel zařízení se zástupci výchovných skupin.

Jiný stížnostní mechanismus v zařízení není. Chlapci nemají k dispozici schránku důvěry. S ohledem na míru dozoru a jejich omezený pohyb po zařízení by ji však nemohli využívat bez povšimnutí personálu či ostatních chlapců.

Děti by měly být srozumitelně informovány o tom, jak a komu si mohou stěžovat, a měly by mít k dispozici kontaktní údaje osob či institucí, na které se mohou v těchto záležitostech obracet.²⁸ Při rozhovorech chlapci uváděli, že znají kontakty pouze na své kurátory a pracovníky OSPOD. Nevěděli, že mohou kontaktovat dozorového státního zástupce nebo jiné dohledové orgány (např. ČŠI nebo KVOP).

Informování dětí o existenci externího stížnostního mechanismu považuji za absolutně nezbytné pro výkon jejich práva na podání stížnosti.²⁹ Zvláště v případě citlivých záležitostí popisovaných v následující podkapitole může být neinformovanost chlapců překážkou pro podání stížnosti či podnětu, pokud má obavy stěžovat si vedení nebo zaměstnancům zařízení. **Zařízení tedy musí zajistit, aby chlapci měli jednoznačný přehled o tom, u koho si mohou stěžovat, a současně měli přístup ke kontaktním údajům na dotyčné osoby**

28 Příloha č. 1 k Výnosu ministra školství, mládeže a tělovýchovy č. 17/2018, Standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči (dále jen Standard“), Standard 1.11.

29 Ustanovení § 20 odst. 1 písm. i) zákona o ústavní a ochranné výchově.

či instituce. Za ideální řešení považuji zveřejnit tyto informace v přehledné formě na nástěnkách všech výchovných skupin.

Opatření:

- 2) **Zpřístupnit chlapcům informace o možnostech podání stížnosti a kontaktní údaje osob a institucí provádějících dohled nad dodržováním jejich práv (bezodkladně).**

5.1 Stížnosti dětí na fyzické trestání

V průběhu systematické návštěvy několik chlapců naznačilo, že se v minulosti stalo několik incidentů mezi personálem a umístěnými chlapci, jejichž společným jmenovatelem bylo použití fyzické síly a trestů s cílem vynutit si u chlapců autoritu a jejich poslušnost. Popisované praktiky budily dojem až „vojenského“ režimu. Chlapci incidenty nikomu nehlásili, neboť se údajně obávali případných následků.

Ředitel uvedl, že se jednou za čas objevují stížnosti chlapců na fyzické trestání či napadení ze strany personálu. Tyto stížnosti chlapci podávají přímo jemu nebo svým kurátorům, kteří ředitele o stížnostech neprodleně informují. Ředitel každou takovou stížnost předává policii a sám ji obratem vyšetřuje. Pracovníkům Kanceláře ředitel předložil záznamy o posledních stížnostech a jejich vyřízení. Součástí dokumentace byly vždy vlastnoručně sepsané výpovědi stěžovatele, zaměstnance, proti kterému stížnost mířila, a dalších svědků, většinou ostatních chlapců z výchovné skupiny. Ani v jednom případě se nařčení uváděná ve stížnostech neprokázala, respektive byla v rozporu s tvrzeními dalších aktérů a přítomných svědků, nebo bylo zjištěno, že dotčený zaměstnanec v době incidentu nebyl a ani nemohl být v kontaktu se stěžovatelem. Mnohdy také stěžovatelé následně přiznali, že si incidenty vymysleli, neboť se chtěli danému zaměstnanci pomstít, nebo mu uškodit.

Ačkoli se tvrzení chlapců nijak neprokázala, jejich pouhý výskyt považuji za natolik závažný, že se jim z pozice národního preventivního mechanismu musím věnovat. Pozice chlapců je v tomto kontextu velice citlivá. Ve vztahu k personálu zařízení se totiž nacházejí ve slabší pozici, neboť jsou odkázáni na jeho péči. V neprospěch chlapců také svědčí případná prvotní nevěrohodnost, často způsobená tím, že se v jejich anamnézách v souvislosti s páchanou trestnou činností objevuje lhaní, fabulace či podvody.

Zejména z těchto důvodů **je nezbytné ke každé stížnosti či podezření přistupovat maximálně objektivně a trvat na důsledném prošetření.** Mám za to, že postup ředitele při šetření stížností a podnětů chlapců tyto podmínky splňuje. Věřím tedy, že v něm bude pokračovat i nadále. **Nedostatek v této oblasti ovšem shledávám v absenci možnosti chlapců podat stížnost či podnět anonymně.** Tato možnost je z mého pohledu nezbytná, zejména s ohledem na již zmíněnou citlivost a slabší postavení umístěných chlapců. Řešením by mohla být virtuální schránka důvěry.³⁰

30 Takovou schránku provozuje na svých webových stránkách například Výchovný ústav Nový Jičín. Schránka důvěry je dostupná přímo z webových stránek zařízení <https://www.vunj.cz/>.

Podání stížnosti, byť nedůvodné, by nikdy nemělo jít k tíži stěžovatele.³¹ Zařízení by mělo bránit zneužití moci a postavení pracovníků vůči dětem nebo osobám odpovědným za výchovu.³² Jsem si samozřejmě vědoma toho, že takové jednání může silně zasáhnout do vztahu mezi dítětem a zaměstnancem. Personál musí s takovou možností počítat a být připraven jednat objektivně a profesionálně. **Zde vidím velký prostor pro podporu personálu prostřednictvím intervize, supervize či jiného obdobného nástroje³³, zaměřeného právě na tuto problematiku.**

Opatření:

- 3) Umožnit anonymní podání stížnosti či podnětu (do 3 měsíců).**

³¹ Standard 1.10.

³² Standard 4.6.

³³ Tomuto tématu se podrobněji věnuji v kapitole „Péče o personál“.

Prostory zařízení

6. Pokoje chlapců

V úvodu zprávy zmíněná specifika cílové skupiny zařízení se promítají i do oblasti vybavenosti a vzhledu vnitřních prostor zařízení, zejména ve vztahu k oddělení EPCHO. V každodenní praxi zařízení se vzájemně střetávají požadavky na soukromí, individuálnost, estetičnost a domáckost prostředí s požadavky na bezpečnost, udržitelnost a praktičnost.

6.1 Strohost vybavení pokojů

Pokoje chlapců na oddělení EPCHO jsou vybaveny pouze železnými postelemi, žebrovým litinovým radiátorem a toaletou s umyvadlem. Skříňě s oblečením a osobními věcmi chlapců se nacházejí na společné chodbě. V pokojích není žádná elektrická zásuvka ani světelný vypínač. Stěny i vysoké stropy jsou vymalovány bílou barvou. V oknech pokojů jsou z venkovní strany instalovány mříže.

Pokoje chlapců na oddělení EPCHO (obr. 1 a obr. 2).

Chlapci si při rozhovorech s pracovníky Kanceláře stěžovali na strohost vybavení svých pokojů a na jejich celkovou nevzhlednost a neútlunost. Uváděli, že by se v zařízení měli cítit jako doma, ale v současnosti tomu tak není. Kritizovali také nepodnětnost prostředí, kvůli které se v zařízení nudí. Právě nuda pak bývá dle jejich slov jedním z hlavních motivů útěků ze zařízení.

Ředitel zařízení uvedl, že si je vědom strohosti vybavení pokojů na oddělení EPCHO. Pokoje se však snaží vybavit tak, aby nábytek vydržel co nejdéle. Podle jeho zkušeností chlapci při agresivních atacích nábytek opakovaně ničí. V souvislosti s tím také existuje reálné riziko, že ulomené kusy či součásti vybavení následně použijí jako zbraň, kterou mohou ohrozit sebe, ostatní chlapce nebo personál zařízení. Ředitel pracovníkům Kanceláře sdělil, že by rád poskytl chlapcům dostatečný komfort, ale v současné době nedokáže najít takové řešení, které by bylo bezpečné a současně trvalejšího charakteru.

Vybavení zařízení by se v míře přiměřené typu zařízení a potřebám umístěných dětí mělo podobat vybavení běžné domácnosti.³⁴ Je zřejmé, že v oblasti vzhledu a vybavenosti pokojů umístěných chlapců výrazně převažuje hledisko bezpečnosti, udržitelnosti a praktičnosti nad ostatními aspekty. Jsem si vědoma toho, že specifika cílové skupiny kladou na každodenní fungování zařízení vyšší bezpečnostní nároky. Současně ale musím konstatovat, že **převaha bezpečnostních hledisek je v praxi navštíveného zařízení tak drtivá, až se dokonce může zdát, že na ostatní aspekty zcela rezignovalo.** Argumentace bezpečností přitom má své nedostatky, když se v pokojích chlapců nachází žebrové litinové radiátory. Riziko současného stavu vidím především v tom, že chlapci mohou předem pociťovat, že nemají preventivně nárok na lepší materiální podmínky. To následně může vést k podněcování vnímání, že chlapci nemají potenciál k jakékoli změně. V celkovém kontextu pak nelze nevnímat podobnost s vězeňským prostředím.

Podle mých poznatků se otázkou vhodného vybavení pokojů zabývají i jiná školská zařízení zaměřená na podobnou cílovou skupinu dětí, případně také dětské psychiatrické nemocnice. Inspiraci tak lze čerpat například u již zmíněného oddělení EPCHO při Výchovném ústavu Ostrava-Hrabůvka, kde chlapci mají ve svých pokojích k dispozici krom lůžka také stůl s židlí a skříň. Provedení nábytku přitom vhodně kombinuje bezpečnost a estetičnost. Topení je zde z bezpečnostních důvodů podlahové. **Doporučuji tedy zařízení, aby vybavilo pokoje chlapců potřebným nábytkem.** Jak již bylo zmíněno v úvodní kapitole této zprávy, zřizovatel by měl zařízení poskytnout potřebnou materiální podporu.

Opatření:

- 4) **Vybatvit pokoje chlapců dostatečným množstvím potřebného nábytku (do 6 měsíců).**

6.2 Průzory ve dveřích

Dveře od pokojů jsou vybaveny obdélníkovými průzory z nerozbitného skla. Tyto průzory slouží k tomu, aby měl personál přehled o dění na pokoji, aniž by do něj musel vstupovat, případně aby se ujistil, že je vstup do pokoje bezpečný.

Dveře od chlapeckých pokojů na oddělení ÚV (obr. 3) a oddělení EPCHO (obr. 4).

³⁴ Standard 5.3.

Průzory ve dveřích od pokojů nejsou ničím zakryté. Fakticky tak do pokojů může nahlédnout každý, kdo prochází chodbou. **To samozřejmě silně zasahuje do soukromí umístěných chlapců, kteří prakticky nemohou být ani chvíli sami.**

I v tomto řešení spatřuji, že předním hlediskem je bezpečnost a praktičnost. Opět konstatuji, že zařízení těmito aspekty nemůže podvolit všechna ostatní hlediska, ale mělo by hledat cestu přiměřeného kompromisu. V případě navštíveného zřízení a jeho cílové skupiny dětí nekritizují samotnou existenci průzorů. **Trvám ovšem na tom, aby zařízení přijalo opatření, která mírní zásah do soukromí chlapců.**

Průzory by neměly být využívány plošně, ale pouze v případech, kdy je k tomu dán důvod. Vizuální kontrole by navíc mělo předcházet upozornění například zaklepáním na dveře. Jinak by měly být průzory zakryty tak, aby do pokojů nebylo vidět.

Opatření:

- 5) Zakrýt průzory ve dveřích od pokojů a upravit pravidla jejich používání tak, aby individualizovala a minimalizovala zásah do soukromí chlapců (bezodkladně).**

6.3 Noční osvětlení pokojů

V pokojích chlapců je i noční osvětlení, které nočnímu personálu umožňuje prostřednictvím dveřních průzorů monitorovat dění na pokojích, aniž by do nich museli vstupovat. Světla se dají ovládat pouze z chodby nebo z vychovatelny. Vzhledem k tomu, že jsou pokoje na noc zamykány, chlapci nemohou s nočním světlem nijak manipulovat.

Denní a noční světla v pokojích na oddělení EPCHO (obr. 5).

Chlapci si na noční osvětlení pracovníkům Kanceláře otevřeně stěžovali. Uváděli, že kvůli němu nemohou spát. Situaci se snažili řešit s ředitelem, který následně zajistil zamalování nočních světél tmavou barvou. Podle chlapců je ale noční osvětlení rušivé i nadále.

Argumentaci bezpečnostními důvody přijímám. I zde ale konstatuji, že bezpečnost nemůže být nekriticky pojímána jako jediné a přední hledisko. Oceňuji snahu ředitele, která potvrzuje fungování tzv. spoluprávy (zapojení chlapců do fungování zařízení). Jak je ale

z výpovědí chlapců patrné, zatmavení světel není dostatečnou ochranou před rušivým vlivem nočního osvětlení. **Znemožnění kvalitního spánku může vést ke spánkové deprivaci, která má negativní důsledky na psychiku dětí a v krajních případech může představovat špatné zacházení.**

Trvám proto na tom, aby zařízení neprodleně upustilo od nočního svícení v pokojích chlapců. Možností je vybavit personál přenosným osvětlením, které bude využívat pouze v nezbytných případech a pro chlapce co nejméně rušivým způsobem.

Opatření:

6) Upustit od nočního svícení v pokojích chlapců (bezodkladně).

6.4 Noční zamykání pokojů

Chlapci jsou na svých pokojích v době nočního klidu zamykáni. Pokud chlapci něco potřebují, zaklepáním na dveře od pokoje přivolají personál, který je při noční službě přítomen na chodbě. Hlavním důvodem je opět bezpečnost chlapců a personálu. Zařízení nočním zamykáním předchází rizikovým situacím, které by byly s ohledem na specifika nočního provozu obtížněji zvladatelné. Uzamykáním pokojů není nijak narušován přístup k sociálním zařízením, neboť ta jsou jejich součástí.

S ohledem na cílovou skupinu zařízení si uvědomuji přítomnost rizika fyzického konfliktu mezi chlapci (případně mezi chlapci a personálem) během noci. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod přitom **státu ukládá povinnost zajistit dětem ochranu před špatným zacházením a před zásahy do jejich psychické či fyzické integrity**, pokud je – nebo má být – orgánům státu známo, že takový zásah reálně a bezprostředně hrozí.³⁵ Tedy pokud u dítěte existuje zřetelné riziko, že mu v průběhu noci hrozí vážné nebezpečí nebo si může ublížit samo, mají orgány státu nejenom možnost, ale dokonce **povinnost přijmout opatření na jeho ochranu**³⁶, a to i přes absenci odpovídající vnitrostátní právní úpravy³⁷.

Problém spatřuji v přiměřenosti přijatého opatření. Zařízení by vždy mělo volit taková řešení, která jsou s ohledem na požadovaný cíl funkční, ale zároveň **co nejšetrnější k právům umístěných chlapců**. V případě nebezpečí napadení mezi chlapci navzájem nebo mezi chlapci a personálem v průběhu noci považuji za takové opatření **navýšení počtu nočního personálu**, nikoliv zamykání chlapců na pokojích.

Přístup zřizovatele, který si na jednu stranu uvědomuje nezbytnost existence těchto typů zařízení, ale zároveň jim neposkytuje odpovídající materiální a metodickou podporu,

35 Články 3 a 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, tzv. pozitivní povinnost státu přijmout operativní ochranná opatření.

36 Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 1. února 2018, V. C. proti Itálii, č. 54227/14, § 89–90. Cituji § 89: „Tato opatření musí zajišťovat účinnou ochranu, zvláště pak dětem jako zvlášť zranitelným vůči různým formám násilí, a zahrnovat rozumné kroky k zabránění špatnému zacházení, o němž orgány věděly nebo měly vědět [...]“. Dále srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. července 2012, Đorđević proti Chorvatsku, č. 41526/10, § 138–139.

37 Ve smyslu aplikace pravidel vyplývajících z mezinárodních smluv, podle čl. 10 Ústavy České republiky.

považuji za velice tristní. V tomto ohledu na něj budu **důrazně apelovat, aby navštívenému zařízení adekvátně navýšil objem finančních prostředků pro naplnění mého doporučení.**

Opatření:

- 7) Učinit kroky k navýšení počtu nočního personálu (bezodkladně).**
- 8) Upustit zcela od nočního zamykání pokojů, a to v návaznosti na splnění opatření č. 7. Do té doby k nočnímu zamykání pokojů přistupovat pouze v odůvodněných případech na základě individuálního posouzení rizika (bezodkladně).**

7. Zdravotní izolace

V prostorech oddělení EPCHO bylo vyhrazeno několik pokojů pro účely zdravotní izolace. Chlapci sem byli umísťováni po návratu z útěku, a to na 14 dnů, nebo po požití psychoaktivních látek. Po požití THC chlapci tráví na zdravotní izolaci 3 dny, po požití jiných látek pak 7 dnů. Na izolaci jsou zamykáni, a to jak v noci, tak i přes den. To jim nijak nebrání v přístupu k sociálnímu zařízení, neboť to je součástí každého pokoje.

Personál chlapcům několikrát denně nosí jídlo. Dopoledne se chlapci individuálně vzdělávají, personál jim předává samostatnou práci ze školy. Odpoledne mají na pokoji program s vychovateli, nejčastěji ve formě karetních či deskových her. V případě zájmu chlapci dostávají knihy ke čtení. Minimálně jeden zaměstnanec se nachází na chodbě a je chlapcům k dispozici. Ti si jej mohou přivolat zaklepaním na dveře od pokoje.

Z důvodů uvedených v předchozí podkapitole **nesouhlasím se zamykáním chlapců na zdravotní izolaci.** Uvědomuji si, že mohou nastat situace, kdy dítě nebude chtít přes všechny snahy personálu o jeho verbální přesvědčování na izolaci dobrovolně setrvat. V takových případech je nutné rozlišovat, zda dítě mimo izolaci ohrožuje personál a ostatní děti infekčním onemocněním, nebo svým agresivním chováním. V prvním případě je nezbytné kontaktovat příslušnou hygienickou stanici a postupovat dle jejích písemných pokynů. V druhém případě je ke zklidnění agrese a stabilizaci stavu dítěte na místě využít oddělenou místnost.³⁸

Mám také za to, že **prostředí zdravotních izolací je nepodnětné.** Chlapci sami uváděli, že se na izolaci nudí a používali příměry jako „pobyt mezi bílými stěnami“. Doporučuji proto, aby zařízení poskytlo chlapcům více možností k trávení volného času. Nevidím důvod, proč by dětem umístěným na izolaci měla být odpírána možnost mít u sebe své osobní věci, například mobilní telefony. Analogicky lze poukázat na pravidla umísťování dětí do oddělené místnosti, kde zákon stanoví, že děti u sebe mohou mít předměty pro volnočasové nebo vzdělávací aktivity, kterými nemohou ohrozit sebe či ostatní.³⁹ Současně také **žádám ředitele o přehodnocení nezbytnosti dvoutýdenní izolační doby po návratu z útěku, případně o sdělení důvodů, proč nelze tuto dobu zkrátit.** Její současné nastavení působí spíše jako restrikce, než jako zdravotní opatření.

³⁸ Ustanovení § 22 zákona o ústavní a ochranné výchově.

³⁹ Ustanovení § 22 odst. 3 zákona o ústavní a ochranné výchově.

Opatření:

- 9) **Upustit od zamykání chlapců na zdravotních izolacích (bezodkladně).**
- 10) **Poskytnout chlapcům na zdravotní izolaci více možností k trávení volného času (bezodkladně).**
- 11) **Vybavit zdravotní izolace dostatečným množstvím potřebného nábytku (do 6 měsíců).**

8. Toalety

V části DDŠ a VÚ nejsou sociální zařízení součástí chlapeckých pokojů, jako je tomu na oddělení EPCHO. Toalety jsou společné pro každou výchovnou skupinu. V jejich provedení sledávám nedostatky, zejména v oblasti soukromí. Toalety jsou opatřeny nízkými dveřmi, přes které lze bez problémů nahlédnout. Absentuje také jakýkoliv uzamykatelný mechanismus.

Toalety v části DDŠ (obr. 6) a v části VÚ (obr. 7).

Chlapci by měli mít zajištěno soukromí během každodenních hygienických činností, přičemž důležitost této potřeby roste úměrně s jejich přibývajícím věkem.⁴⁰ Mám za to, že tento požadavek současná podoba toalet nespĺňuje. **Doporučuji proto, aby zařízení vybavilo společné toalety dveřmi, které budou chlapcům zajišťovat soukromí, a opatřilo je uzamykatelnými mechanismy.** Vhodným řešením pro zajištění bezpečnosti by byly bezpečnostní otočné zámky, které lze v případě potřeby otevřít i zvenčí. Takové uzamykání je zcela účelné, neboť je zajištěno soukromí, a v případě nežádoucí či mimořádné události se personál bez obtíží dostane k osobě nacházející se na toaletě či v koupelně.

⁴⁰ Standard 2.22.

ombudsman

veřejný ochránce práv

Sp. zn.: 27/2021/NZ/ŠJ
VÚ a DDŠ Boletice nad Labem

Opatření:

- 12) Vybavit společné toalety dveřmi zajišťujícími soukromí a opatřit je uzamykatelnými mechanismy (do 1 měsíce).**

Odborná péče o děti

9. Personální zabezpečení etopedické a psychologické péče

Počet personálu a jeho složení by mělo odpovídat potřebám umístěných dětí. Dostatek personálu a jeho patřičnou odbornost je nutné zajistit zejména s ohledem na specifika cílové skupiny zařízení. Zařízení by dětem mělo poskytovat specializovanou péči, případně děti k poskytovatelům takové péče směřovat.⁴¹

Tým odborných pracovníků tvoří dvě etopedky, psycholog a psychiatr. Zaměstnanci Kanceláře měli možnost hovořit pouze s psychiatrem a jednou z etopedek. Zbytek odborného personálu nebyl v době systematické návštěvy přítomen v zařízení.

Etopedky působí zvláště pro dětský domov se školou a při něm zřízené EPCHO a zvláště pro výchovný ústav. V závislosti na naplněnosti kapacity poskytuje etopedka pracující při DDŠ odbornou péči až 36 dětem, etopedka pracující při VÚ má v péči až 56 dětí.

Dětská psychologka působí v rámci DDŠ i VÚ. V době systematické návštěvy byla na rodičovské dovolené a vedení zařízení očekává její návrat až v delším časovém horizontu. Aktuálně ji tak zastupoval externí psycholog, avšak pouze částečně, neboť do zařízení dojíždí průměrně jednou za dva týdny, většinou o víkendech.

Zařízení dlouhodobě spolupracuje s externím psychiatrem. Ten se věnuje dětem, u kterých potřebu jeho péče indikuje personál zařízení. Do zařízení dochází jednou za čtyři až šest týdnů. U indikovaných dětí zejména vyhodnocuje potřebu předepsat psychiatrickou medikaci nebo ji vhodně upravit. V nezbytných případech doporučuje hospitalizaci chlapců v psychiatrických nemocnicích.

Předně **velice pozitivně hodnotím dlouhodobou spolupráci zařízení s externím psychiatrem**. S ohledem na cílovou skupinu zařízení ji považuji za nezbytnou součást výchovně léčebné péče, která by umístěným dětem měla být poskytována. Nastavení systému spolupráce, kdy se psychiatr věnuje výhradně indikovaným dětem, klade určitou míru odpovědnosti za včasné rozpoznání potřeby psychiatrické intervence na pedagogický a odborný personál. Současně však mohu konstatovat, že jsem při systematické návštěvě nenarazila na případ, kdy by některý z umístěných chlapců v tomto ohledu strádal nebo zůstal opomenut. Doporučuji ovšem zvážit možnost zpřístupnit psychiatrovi dokumentaci všech chlapců, aby případně mohl provádět indikaci i samostatně.

Co se týče etopedické a psychologické péče, domnívám se, že **zařízení je vzhledem k jeho kapacitě a specifikům cílové skupiny personálně podhodnoceno**. Jak jsem již uváděla v úvodní části této zprávy, u dětí s extrémními poruchami chování jsou to právě psychoterapeutické a socioterapeutické techniky individuálního a skupinového charakteru, které by měly tvořit opravdu dominantní část jejich výchovně vzdělávací činnosti.⁴² Speciálně pedagogická a psychologická péče jsou pak také stěžejní součástí práce s dětmi

41 Standard 2.34.

42 Ustanovení § 11 odst. 3 prováděcí vyhlášky k zákonu o ústavní a ochranné výchově.

se závažnými poruchami chování. Stranou nemohou zůstat ani požadavky na pravidelné přezkoumávání důvodnosti pobytu chlapců na EPCHO. Nemohu se vyhnout srovnání s EPCHO při Výchovném ústavu Ostrava-Hrabůvka, kde pro maximální kapacitu 30 dětí působí na plný úvazek dvě etopedky a jeden psycholog.

Mám za to, že zastupující externí psycholog při takto nastavené spolupráci nemůže mít prostor pro to, aby se systematicky věnoval všem umístěným dětem a se všemi pracoval a k tomu současně intervenoval v individuálních případech, kdy je to nezbytné. Zařízení proto **doporučuji zvýšit počet úvazků odborného personálu, případně snížit kapacitu zařízení tak, aby byla zajištěna dostupnost odborné péče každému z umístěných chlapců.**

Opatření:

- 13) Zvýšit počet úvazků odborného personálu, nebo adekvátně snížit kapacitu zařízení (do 6 měsíců).**

10. Personální zabezpečení adiktologické péče

Dětský domov se školou i výchovný ústav se dle oficiálních informací MŠMT specializuje na problematiku závislostí.⁴³ Tato specializace je ale spíše proklamována s ohledem na specifika cílové skupiny zařízení, do které spadají i děti experimentující nebo závislé na návykových látkách. Zařízení neprovozuje zvláštní oddělení pro děti s adiktologickými problémy, ani pro ně nemá speciální program.⁴⁴ Je tak otázkou, v čem se péče navštíveného zařízení liší od jiných zařízení obdobného typu, která ovšem touto specializací nedisponují.

Domnívám se, že zařízení deklarující poskytování specializované adiktologické péče by mělo poskytovat základní poradenství, informační servis, individuální poradenství, motivační rozhovory, edukaci a nácvik potřebných dovedností atp., dále by mělo pravidelně poskytovat psychoterapeutické intervence a pracovat s rodinnými příslušníky či blízkými osobami chlapců. **Považuji také za nezbytné, aby se na systematické práci s dětmi s adiktologickými problémy podílel adiktolog.** Ten v současné době v zařízení nepůsobí. Současně je ale třeba říci, že ani oficiálně nemůže, protože školská zařízení podle aktuální legislativy nemohou zaměstnávat zdravotnické pracovníky. **Jedná se o další systémový problém, a mnou kritizovaný stav nemůže jít k tíži navštívenému zařízení, ale spíše odpovědnému resortu.**

Z pohledu péče o děti s adiktologickými problémy vnímám rozdíl mezi navštíveným zařízením a jinými ústavu, které provozují oddělené specializované pracoviště. Při bližším zkoumání okolností vedoucích k umístění nebo přemístění dětí do zařízení je patrné, že do navštíveného zařízení jsou umísťovány děti, u kterých je závislost či experimentování s návykovými látkami pouze doprovodným problémem k jiným závažným a extrémním poruchám chování a jejich nebezpečným projevům. U dětí umísťovaných do zařízení se specializovaným oddělením bývá adiktologický problém jednou z hlavních příčin

43 Databáze ústavní výchovy [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy © 2018-2019 [cit. 2. 8. 2021]. Dostupné z <https://dbuv.msmt.cz/detail-ustavu.asp?idu=244> a <https://dbuv.msmt.cz/detail-ustavu.asp?idu=246>.

44 Jako je tomu například v případě Výchovného ústavu Husův domov – oddělení Poklad a Výchovného ústavu Hostouň – oddělení Medvědí Kámen.

negativních jevů, které narušují jejich řádný vývoj a výchovu. **V případě navštíveného zařízení tak nevnímám riziko toho, že by neposkytnutím adekvátní adiktologické péče mohla být ohrožena legitimita omezení svobody umístěných dětí.**⁴⁵ V činnosti zařízení vidím snahu poskytnout dětem komplexní péči, což obecně vítám. Jak už jsem ale zmínila, není zcela zřejmé, v čem se péče navštíveného zařízení liší od péče jiných zařízení obdobného typu, která touto specializací nedisponují.

V tomto konkrétním případě tedy **zařízení prosím o to, aby ve vyjádření ke zprávě vysvětlilo, v čem jeho deklarovaná specializace na problematiku závislosti spočívá, případně aby přehodnotilo její zachování.** Mám za to, že adiktologické služby mají v péči poskytované zařízením své místo. Pokud si tedy zařízení hodlá specializaci ponechat, mělo by hledat cesty, jak navázat trvalejší spolupráci s adiktology nebo s poskytovatelem adiktologických služeb.

Opatření:

- 14) Zrušit specializaci „problematika závislosti“ nebo navázat spolupráci s adiktologem či poskytovatelem adiktologických služeb (do 6 měsíců).**

11. Sociální práce s rodinami dětí

Zařízení by mělo spolupracovat s rodinou dítěte a poskytovat jí pomoc při zajišťování záležitostí týkajících se dítěte.⁴⁶ Zařízení by mělo aktivně vytvářet podmínky (včetně organizačních a administrativních pravidel) pro vytvoření nebo udržování kontaktu dítěte s rodinou a blízkými osobami.⁴⁷

Z rozhovorů se sociálními pracovníci vyplynulo, že kontakt mezi zařízením a rodiči a blízkými umístěných dětí probíhá minimálně. Rodiče dětí jsou mnohdy nekontaktní, případně s nimi není jednoduchá spolupráce. Záležitosti dětí jsou tak s jejich rodinami komunikovány především prostřednictvím příslušných OSPOD.

Pracovníci Kanceláře se zúčastnili skupinové komunity dětského domova se školou, během níž se s ohledem na blížící se konec školního roku probíraly také prázdninové pobyty chlapců mimo zařízení. Z informací sdělovaných chlapcům vyplynulo, že pokud rodiče sami nepožádají o tzv. dovolenku, sociální pracovníce přenechávají domluvu převážně na samotných dětech. Na komunitě opakovaně zaznělo, že pokud rodiče zařízení nepožádali o dovolenku a dítě chce jet o prázdninách domů, mělo by si to s rodiči domluvit.

Ačkoli vnímám snahu zařízení připravovat děti na samostatný život formou přenesení odpovědnosti za organizaci svého času na ně samotné, **mám za to, že zařízení by v oblasti**

45 Narážím na situaci, kdy je nezletilý umístěn do zařízení, které mu neposkytuje péči a pomoc adekvátní k řešení jeho problémů, které k jeho umístění vedly. V takových případech není dle mého názoru omezení svobody nezletilého legitimní a je v rozporu s čl. 5 odst. 1 písm. d) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášené sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.

46 Ustanovení § 1 odst. 2 zákona o ústavní a ochranné výchově.

47 Standardy 2.14 a) a 2.14 b).

práce s rodinou mělo být aktivnější. Uvědomuji si, že spolupráce s rodinami dětí může mít svá úskalí. Ani přesto ale nemůže zařízení rezignovat na své zákonné povinnosti.

S obdobnými problémy se samozřejmě potýkají také ostatní zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. V rámci šíření příkladů dobré praxe mohu zmínit postup Výchovného ústavu Obořiště, který se případným komunikačním problémům snaží předejít hned v začátcích pobytu umístovaných chlapců. Daná praxe spočívá v tom, že pokud s tím nově umístěný chlapec a jeho zákonní zástupci souhlasí, na první dovolenku chlapce doprovází ředitel zařízení, etoped nebo vedoucí vychovatel. Účelem tohoto postupu je navázání kontaktu se zákonnými zástupci nově umístěných chlapců, jejich informování o pravidlech zařízení, o průběhu adaptace jejich dítěte na život v zařízení a o dalším předpokládaném postupu. Po této schůzce ponechávají chlapce na víkendové dovolence, ti se pak z ní vrací již samostatně.

Podle ředitele Výchovného ústavu Obořiště se jim výše popsany postup v praxi velice osvědčil. Prostřednictvím osobního setkání obvykle dochází k navázání užší spolupráce a důvěry mezi zákonnými zástupci chlapců a zařízením. Zaměstnanci mimoto také v některých případech získají od zákonných zástupců informace, které jsou využitelné pro další práci s dítětem. Dávám tedy ke zvážení, zda by navštívené zařízení nemohlo tuto praxi využít, případně se jí alespoň inspirovat. Domnívám se, že by tímto postupem mohlo dojít k navázání na dřívější spolupráci zaměstnanců zařízení s OSPOD při návštěvách domácností umístěných dětí,⁴⁸ od které podle ředitele OSPOD ustoupil.

Opatření:

- 15) Zvýšit intenzitu práce a komunikace zařízení s rodinami umístěných dětí (do 3 měsíců).**

48 Ustanovení § 30 a § 29 odst. 2 písm. b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Péče o personál

Zařízení by mělo mít vytvořeny podmínky pro pravidelnou intervizi svých pracovníků a mělo by zajišťovat přístup pracovníků k supervizi vykonávané externím nezávislým a kvalifikovaným odborníkem.⁴⁹

V průběhu návštěvy bylo zjištěno, že zaměstnanci měli v minulosti možnost zúčastnit se pravidelných skupinových supervizí. S počátkem epidemie onemocnění Covid-19 ale byly zrušeny a k jejich obnovení do systematické návštěvy zařízení nedošlo. Ředitel i etopedka se k přímým dotazům na nezbytnost znovuzavedení supervizí stavěli spíše negativně a odkazovali na sdílení informací prostřednictvím pravidelných porad a přirozenou součinnost v týmu pracovníků.

Jsem toho názoru, že pracovníci zařízení by měli mít možnost pravidelné reflexe své práce. Bez zpětné vazby nelze hodnotit výsledky své práce, plánovat další postupy ani vyvarovat se chyb, kterých se pracovník při výkonu své profese případně dopustil. V takovém případě totiž hrozí, že pracovník bude opakovat postupy, které on sám vnímá jako úspěšné, ale které nepřinášejí dlouhodobé a očekávané úspěchy. Opakované setkávání se s neúspěchem pak může vést k syndromu vyhoření, frustraci a apatii, případně ke vzteku, který pracovník může obracet proti dětem, jejich rodičům, případně proti kolegům.⁵⁰

Aby se vedení zařízení popsaných rizik vyvarovalo, mělo by vytvořit bezpečný prostor pro sdílení. Supervize týmu by měla být nastavena s jasnou frekvencí opakování a také by měla obsahovat zřejmé zaměření na potřeby pedagogického a odborného personálu pracujícího s dospívajícími s poruchami chování. Takto nastavený přístup může zajistit prevenci vzniku již zmiňovaného syndromu vyhoření a sjednotit přístupy jednotlivých zaměstnanců k řešení běžného provozu, nebo naopak mimořádných situací. Právě tato jednotnost zamezuje neočekávaným změnám, které bývají mnohdy důvodem pro zhoršení chování chlapců či eskalaci situace.

V průběhu systematické návštěvy pracovníci Kanceláře narazili na několik případů, kdy byla patrná absence jednotného přístupu zaměstnanců k dětem. Na některé z nich konkrétně poukazují ve zprávě. I z tohoto důvodu doporučuji, aby zařízení nastavilo funkční schéma supervizí a případně i tematicky zaměřených intervizí.

Opatření:

16) Zavést pravidelné intervize a supervize (do 3 měsíců).

49 Standard 3.6.

50 ŽUFNÍČEK, J. Existuje primární prevence rizikového chování v „ústavní péči“? In: Vybraná témata výchovatelské praxe [online]. Národní ústav pro vzdělávání, 2012 [cit. 30. 7. 2021]. Dostupné z http://www.nuv.cz/uploads/pracoviste_pro_certifikace/Vybrana_temata_vychovatelске_praxe_sbornik.pdf, s. 13 a násl.

Přehled opatření k nápravě

Bezodkladně	<ul style="list-style-type: none">• Provádět osobní prohlídky chlapců pouze v odůvodněných případech a způsobem, který šetří důstojnost dětí (opatření č. 1).• Zpřístupnit chlapcům informace o možnostech podání stížnosti a kontaktní údaje osob a institucí provádějících dohled nad dodržováním jejich práv (opatření č. 2).• Zakrýt průzory ve dveřích od pokojů a upravit pravidla jejich používání tak, aby individualizovala a minimalizovala zásah do soukromí chlapců (opatření č. 5).• Upustit od nočního svícení v pokojích chlapců (opatření č. 6).• Učinit kroky k navýšení počtu nočního personálu (opatření č. 7)• Upustit zcela od nočního zamykání pokojů, a to v návaznosti na splnění opatření č. 7. Do té doby k nočnímu zamykání pokojů přistupovat pouze v odůvodněných případech na základě individuálního posouzení rizika (opatření č. 8).• Upustit od zamykání chlapců na zdravotních izolacích (opatření č. 9).• Poskytnout chlapcům na zdravotní izolaci více možností k trávení volného času (opatření č. 10).
Do 1 měsíce	<ul style="list-style-type: none">• Vybavit společné toalety dveřmi zajišťujícími soukromí a opatřit je uzamykatelnými mechanismy (opatření č. 12).
Do 3 měsíců	<ul style="list-style-type: none">• Umožnit anonymní podání stížnosti či podnětu (opatření č. 3).• Zvýšit intenzitu práce a komunikace zařízení s rodinami umístěných dětí (opatření č. 15).• Zavést pravidelné intervize a supervize (opatření č. 16).
Do 6 měsíců	<ul style="list-style-type: none">• Vybavit pokoje chlapců dostatečným množstvím potřebného nábytku (opatření č. 4).• Vybavit zdravotní izolace dostatečným množstvím potřebného nábytku (opatření č. 11).• Zvýšit počet úvazků odborného personálu, nebo adekvátně snížit kapacitu zařízení (opatření č. 13).• Zrušit specializaci „problematika závislostí“ nebo navázat spolupráci s adiktologem či poskytovatelem adiktologických služeb (opatření č. 14)